
MONOGRAFIE PRAWNICZE

PRAWO ŁASKI
PREZYDENTA RP
HISTORIA. REGULACJA. PRAKTYKA

KRZYSZTOF KOZŁOWSKI

Wydawnictwo C. H. Beck

MONOGRAFIE PRAWNICZE

KRZYSZTOF KOZŁOWSKI • PRAWO ŁASKI PREZYDENTA RP
HISTORIA. REGULACJA. PRAKTYKA

Polecamy nasze publikacje:

Przemysław Feliga

**STANOWISKO PRAWNE SYNDYKA W PROCESIE
DOTYCZĄCYM MASY UPADŁOŚCI**

Jarosław Zagrodnik

**MODEL INTERAKCJI POSTĘPOWANIA PRZYGOTOWAWCZEGO
ORAZ POSTĘPOWANIA GŁÓWNEGO W PROCESIE KARNYM**

Więnczyśław Grzyb

**REALNY ZBIEG PRZESTĘPSTW. ANALIZA DOGMATYCZNA
NA TLE KODEKSU KARNEGO Z 1997 R.**

Paweł Daniluk

PRZESTĘPSTWA PODOBNE W POLSKIM PRAWIE KARNYM

Legalis
System Informacji Prawnej

www.ksiegarnia.beck.pl

**PRAWO ŁASKI
PREZYDENTA RP
HISTORIA. REGULACJA. PRAKTYKA**

KRZYSZTOF KOZŁOWSKI

WYDAWNICTWO C. H. BECK
WARSZAWA 2013

Wydawca: Natalia Adamczyk

Publikacja dofinansowana przez Uniwersytet Jagielloński

© **Wydawnictwo C. H. Beck 2013**

Wydawnictwo C. H. Beck Sp. z o.o.
ul. Bonifraterska 17, 00-203 Warszawa

Skład i łamanie: Wydawnictwo C. H. Beck
Druk i oprawa: Elpil, Siedlce

ISBN 978-83-255-5269-5

ISBN e-book 978-83-255-5270-1

Rodzicom moim poświęcam

Spis treści

Wprowadzenie	XI
Wykaz skrótów	XVII
Wykaz literatury	XXI
Wykaz orzecznictwa	XXXIII
Rozdział I. Zarys instytucji ułaskawienia w historii powszechnej	1
§ 1. Łaska w czasach Mezopotamii	1
§ 2. Wybaczenie faraonów w Starożytnym Egipcie	6
§ 3. Łaska w Sparcie i Atenach	10
§ 4. Agracja w czasach Starożytnego Rzymu	18
§ 5. Ułaskawienie <i>Barabasha</i> na tle procesu <i>Chrystusa</i>	28
§ 6. Przebaczenie pierwszych władców Francji	33
§ 7. Prawo łaski władców angielskich do XVII w.	39
§ 8. Łaska francuskich monarchów absolutnych	46
§ 9. Przebaczenie gubernatora w Konstytucji Wirginii z 1776 r.	50
§ 10. Pierwszy obywatel i jego łaska w Konstytucji Francji z 1791 r.	53
§ 11. Łaska w treści Senatus Consultum Organiczne w sprawie Konstytucji z 4 sierpnia 1802 r.	55
§ 12. Książęce <i>pardon</i> na tle Konstytucji dla Wielkiego Księstwa Badenii z 1818 r.	57
§ 13. Przebaczenie Prezydenta Republiki w świetle Konstytucji Francji z 4 listopada 1848 r.	59
§ 14. Ułaskawienie w Konstytucji Państwa Pruskiego z 1850 r.	62
Rozdział II. Prawo łaski w historii Polski	65
§ 1. Wybaczenie władcy w Polsce do XVII w.	65
§ 2. Łaska ludowa, czyli wypraszenie od kary śmierci	75
§ 3. Przebaczenie polskiego króla na tle Konstytucji z 3 maja 1791 r.	86
§ 4. Prawo łaski w Konstytucji Księstwa Warszawskiego z dnia 22 lipca 1807 r.	91
§ 5. <i>Pardon</i> władcy w Konstytucji Królestwa Polskiego z dnia 27 listopada 1815 r.	94
§ 6. Ułaskawienie w Konstytucji RP z 17 marca 1921 r.	99

§ 7. Prezydenckie przebaczenie w Konstytucji RP z 23 kwietnia 1935 r.	107
§ 8. Kolegialna łaska w Konstytucji PRL z 22 lipca 1952 r.	111
§ 9. Prawo łaski w świetle ustawy konstytucyjnej z dnia 17 października 1992 r.	118
Rozdział III. Akty łaski w okresie międzywojnia i PRL	121
§ 1. Akty łaski w XX-leciu międzywojennym	121
I. Zagadnienia ogólne	121
II. Dane statystyczne	123
III. Charakterystyka aktów łaski z 1924 r.	127
IV. Charakterystyka aktów łaski z 1937 r.	134
V. Ułaskawienia od kar orzeczonych wyrokami sądów doraźnych	144
VI. Darowanie kar dyscyplinarnych i administracyjnych	145
§ 2. Akty łaski w okresie PRL	147
I. Zagadnienia ogólne	147
II. Dane statystyczne	151
III. Charakterystyka aktów łaski z 1954 r.	154
IV. Charakterystyka aktów łaski z 1963 r.	162
V. Ułaskawienia od kar orzeczonych wyrokami sądów wojskowych	167
VI. Darowanie kar dyscyplinarnych i administracyjnych	170
Rozdział IV. Konstytucyjny wymiar prawa łaski	175
§ 1. Prawo łaski – zagadnienia wstępne. Definicja	175
§ 2. Konstytucyjna regulacja prawa łaski	185
§ 3. Indywidualny charakter uprawnienia	194
§ 4. Prawo łaski jako prerogatywa	198
§ 5. Dyskrecjonalność wykonywania kompetencji	207
§ 6. Akt niewzruszalny	213
§ 7. Ułaskawienie a zasada jawności	228
Rozdział V. Treść kompetencji Prezydenta RP w świetle ustawy zasadniczej	235
§ 1. Aspekt przedmiotowy uprawnienia	235
§ 2. Aspekt podmiotowy uprawnienia	262
§ 3. Treść prawa łaski	281
§ 4. Rozważania <i>de lege ferenda</i>	285
Rozdział VI. Proceduralny wymiar stosowania prawa łaski	291
§ 1. Zagadnienia ogólne	291

Spis treści

§ 2. Postępowanie przed sądem	294
§ 3. Postępowanie przed Prokuratorem Generalnym	313
§ 4. Postępowanie o ułaskawienie przed Prezydentem RP	330
§ 5. Wykonanie aktu łaski	344
§ 6. Wątpliwa konstytucyjność niektórych postanowień rozdziału 59 KPK	348
§ 7. Rozważania <i>de lege ferenda</i>	373
Rozdział VII. Praktyka prawa łaski w latach 1992–2011	381
§ 1. Prawo łaski w sądach powszechnych	381
§ 2. Prośby o ułaskawienie w aktach Sądu Rejonowego w Szczecinie .	401
§ 3. Prawo łaski w praktyce Prokuratora Generalnego	424
§ 4. Stosowanie prerogatywy przez Prezydentów RP	437
§ 5. Społeczny odbiór stosowania prerogatywy	460
Zakończenie	469
Indeks rzeczowy	477

Wprowadzenie

Refleksja nad istotą przebaczenia, darowania dolegliwości, prawdopodobnie pozostaje tak stara, jak instytucja kary. Tam bowiem, gdzie wymierzono określoną przypadłość, musiał egzystować instrument korygowania niejednokrotnie bardzo przecież surowego napomnienia. Nie bez powodów *św. Paweł z Tarsu* racjonalnie pisze, że „gdzie wzmógł się grzech, tam jeszcze obficiej rozlała się łaska” (*ubi abundavit peccatum, superabundavit gratia*) (Rz. 5, 20). Dzieje pokazują, jak bardzo owa instytucja ewoluowała, charakterystycznie zaznaczając się na przestrzeni wieków. Każdy z nas może przecież wybaczyć, jakby na pamiętkę tego, co czynił dawny monarcha lub król, albo kolejne najwyższe instytucje wspólnoty politycznej, również te, których działanie ograniczone zostało aktem konstytucyjnym. W dzisiejszych czasach – pomimo że uporządkowanych i ubranych w stosowne procedury – jakże trudno jest ustalić jedną definicję prawa łaski, podając jej pełną charakterystykę. Sam bowiem akt konstytucyjny lub ustawa zwykła nie okazują się nazbyt pomocne, przez co bliższe odniesienie uzyskać można dopiero przy okazji analizy dziejów – historii prawa łaski. Dopiero zaś takie badania, połączone z ustaleniami doktrynalnymi, być może pozwolą na udaną próbę zrekonstruowania, jakie władztwo wykonuje Prezydent RP, rozstrzygający o darowaniu publicznoprawnej dolegliwości wymierzonej prawomocnym orzeczeniem. Mocą jego decyzji kara powszechnie sprawiedliwa, przy uwzględnieniu wyjątkowych okoliczności, staje się karą sprawiedliwą w wymiarze indywidualnym.

Możliwość przebaczenia dolegliwości wymierzonych przez państwo lub organ wykonujący jego imperium jest przez nasz system konstytucyjny przydana głowie państwa, tak jakby działo się to na pamiętkę dawnych uprawnień monarszych. Dziś prezydenckie przebaczenie jest instytucją prawa, kiedyś było tylko całkowicie dyskrejonalnym kaprysem osób wykonujących najwyższą władzę we wspólnotach politycznych lub też przysługującym im narzędziem realizowania polityki dynastycznej, a czasem też dochowania racji stanu. Poszukiwanie treści omawianego uprawnienia mogłoby uwzględniać szeroką analizę jej uzasadnienia w poszczególnych doktrynach filozoficzno-prawnych. Dowodzenie potrzeby lub odwrotnie – negowanie konieczności istnienia łaski we współczesnych systemach prawnych, nie jest jednak pierwszorzędnym celem niniejszej pracy, a zagadnienie to powinno stać się przedmiotem pogłębionej analizy w odrębnym opracowaniu. Dążeniem autora niniejszej publikacji było natomiast poszukiwanie aktualnej treści uprawnienia, zbadanie jak ono funkcjonuje w realiach obowiązującej Konstytucji, przy uwzględnieniu możliwie szerokiego kontekstu historycznego, w jakim agracja występowała. Stąd też, w niniejszych dociekaniach, punktem wyjścia dla dalszych rozważań było ustalenie, że łaska jest normatywnym uprawnieniem jednego z najwyższych organów władzy w państwie, kompetencją służącą korekturze prawomocnie orzeczonej dolegliwości o publicznoprawnym charakterze, a skorzystanie z niej uzależnione jest od stwierdzenia, że podlegająca wykonaniu kara narusza wartości humanizmu, miłosierdzia i sprawiedliwości (słuszności). Tak

też w istocie rozumie ułaskawienie współczesna nauka prawa, choć już nie zawsze w sposób tożsamy i konsekwentny wskazuje na wszystkie istotne cechy omawianego uprawnienia. Pewne zatem uporządkowanie w tej mierze może okazać się pożyteczne.

Każdy, kto podda bliższej lekturze zd. 1 art. 139 Konstytucji, stwierdzi, że głowie państwa polskiego przyznana została prerogatywa, której treść zawarto w enigmatycznym sformułowaniu – „Prezydent Rzeczypospolitej stosuje prawo łaski”. Poszukiwanie zakresu tego uprawnienia nie będzie już jednak tak łatwe, jak lektura wysławiającego go przepisu ustawy zasadniczej. Tym samym czytelnik zostanie postawiony przed koniecznością intuicyjnego rozumienia łaski – takiego jakie nadajemy jej w codziennym tego słowa znaczeniu – i wydaje się, że poczynione w ten sposób ustalenia nie odwiodą nas zanedo od prawdy. Agracja pozostaje jednak instytucją prawa, więc wydaje się, że wyłącznie intuicyjne jej pojmowanie może okazać się nie do końca wystarczające. Sama nauka prawa również nie dostarczy jednoznacznej, a przez to satysfakcjonującej odpowiedzi. Konieczne może się zatem okazać przeanalizowanie historii prawa łaski – tych wielu barw, w jakich występowało ono na przestrzeni wieków. Trudno zresztą wskazać w systemie prawnym drugą tak sędziwą instytucję, która zachowała się we współczesnych systemach konstytucyjnych, w stanie możliwe nienaruszonym, jaką jest właśnie łaska. Uzasadnienia oraz jej treści można zatem poszukiwać nie tylko w racjonalnej potrzebie utrzymywania w systemie prawnym czynnika korektury niesprawiedliwości, lecz także potwierdzenie jej obowiązywania może opierać się na kryteriach odwołujących się do przesłanek związanych z tradycją. Wychodząc zaś z tych założeń, relatywnie dużo, bo trzy rozdziały niniejszej pracy, zostały poświęcone ustaleniom, w jaki sposób prawo łaski kształtowało się w poszczególnych okresach historycznych. Stanowiąc zaś to może punkt wyjścia dla dalszych, współczesnych rozważań dogmatycznych, które swoje źródło oraz podstawowe założenia odnajdować mogą, w przypadku tej instytucji, w nauce niesionej przez dzieje i wynikającego z tego doświadczenia.

Poczynione w niniejszej pracy rozważania obejmują okresy jak najbardziej dla nas już zamierzchłe, a więc czasy starożytnej Mezopotamii, Egiptu, Grecji oraz Rzymu. W dalszej mierze zobrazowana zostanie ewolucja łaski w okresie wieków średnich oraz niespokojnej XVI i XVII-wiecznej Anglii i Francji, aż po czasy początku amerykańskiego i europejskiego konstytucjonalizmu. Przeprowadzone zostały również bliższe rozważania nad funkcjonowaniem prawa łaski w historii Polski. Na tej płaszczyźnie odnotowano jej występowanie w okresie od wspólnot rodowo-plemiennych, poprzez władzę polskich książąt i królów, aż po czasy kolejnych konstytucji, wyznaczających współczesne zasady ustrojowe naszego kraju. Łaska nie miała zresztą wyłącznie przymiotu uprawnienia publicznego, a była stosowana na mocy ludowego zwyczaju, czyli wypraszania. Synteza kontekstu historycznego kończy się zaś rozdziałem przygotowanym w całości na podstawie badań własnych, przeprowadzonych podczas kilkakrotnych wizyt studyjnych w Archiwum Akt Nowych w Warszawie. Rozdział ten jest sprawozdaniem z ustaleń, jakie zostały poczynione w związku z kwerendą, a później analizą zachowanych do naszych czasów aktów łaski, pochodzących ze wspaniałej epoki XX-lecia międzywojennego oraz okresu PRL. Przestrzeń dziejowa, obrazująca z dzisiejszej perspektywy już historyczne wydarzenia z łaską w roli głównej, zarówno w Polsce, jak i epoce powszechnej, dostarcza wielu bardzo ciekawych, a czasem nawet zaskakujących przykładów rozumienia i funkcjonowania łaski.

Prawo łaski jest częścią polskiego porządku ustrojowego, zakreślonego obowiązującą ustawą zasadniczą. Konstytucja, co było już wskazane, w swej warstwie tekstualnej jest wysoce lakoniczna, gdy mowa o potrzebie wskazania treści prezydenckiego uprawnienia. Pozostawia to szerokie pole do dokonania własnych poszukiwań oraz interpretacji, które przy uwzględnieniu polskiego i powszechnego kontekstu historycznego mogą stać się przyczynkiem dla sprecyzowania zakresu uprawnienia przysługującego głowie państwa. Obraz ten stanie się jednak pełniejszy, gdy przywołane zostaną ustalenia poczynione przez naukę prawa i to nie tylko tę współczesną, lecz także pożyteczne może okazać się przytoczenie dorobku wywodzącego się z okresu XX-lecia międzywojennego. Nie do przecenienia dla tych ustaleń okazuje się również analiza praktyki organów państwa oraz orzecznictwa Sądu Najwyższego i Trybunału Konstytucyjnego. Rozdział czwarty oraz piąty niniejszej pracy, obydwa mające charakter dogmatyczny, stanowią próbę ustalenia definicji prawa łaski przewidzianej w art. 139 Konstytucji. Pozostają również miejscem rozważań nad poszczególnymi cechami istotnymi omawianej kompetencji, która nie bez powodu przybiera charakter prerogatywny. Nie może w takim przypadku zabraknąć odniesienia się między innymi do kwestii dyskrecjonalności, braku wzruszalności oraz indywidualnego charakteru uprawnienia. Swoje miejsce znalazły ponadto rozważania dotyczące aspektu przedmiotowego i podmiotowego kompetencji do dokonywania ulaskawień, ze szczególnym uwzględnieniem wzajemnych zależności, jakie zachodzą pomiędzy prawem agracji a innymi instytucjami prawa. Odczuwalna jest bowiem potrzeba poddana analizie kilku dostrzegalnych problemów, jakie wiążą się ze stosowaniem prezydenckiego przebaczenia, co powinno mieć miejsce nie tylko poprzez próbę jego zdefiniowania, lecz także zobrazowanie roli, jaką pełni ono w całym systemie prawnym. Dylematów zaś z tym związanych daje się wyznaczyć niezwykle wiele. Już sam bowiem sposób wysłowienia w ustawie zasadniczej omawianej kompetencji jest niezwykle kłopotliwy, gdyż może wskazywać jednocześnie na obowiązek dokonywania ulaskawień, jako reakcji na każdy złożony wniosek. Podobnie sporne jest, czy łaska może być udzielona jedynie wobec dolegliwości orzeczowej prawomocnie, czy też może ona służyć do zakazania wszczęcia lub nakazania umorzenia postępowania, którego celem jest wymierzenie kary. Przedmiotem dyskusji czyni się również możliwość przebaczenia kar innych, niż te, które wymierzone zostały za popełnienie przestępstwa. W tej mierze przedmiotem sporu stało się zagadnienie dopuszczalności darowania sankcji wymierzonej za popełnienie wykroczenia lub deliktu dyscyplinarnego. Wiele wątpliwości może również powstać przy okazji analizy granic, jakich prezydent nie powinien przekraczać z uwagi na powszechnie uznawane zasady prawa, w tym prawa karnego, przykładowo zakazujące pogarszania sytuacji skazanego. Z dyskrecjonalnością łaski i jej prerogatywnym charakterem wiąże się również problem braku jakiegokolwiek kontroli, a przez to ostatecznością rozstrzygnięć wydawanych przez głowę państwa. Istotnego i coraz to bardziej aktualnego znaczenia nabiera również funkcjonowanie łaski w obrocie prawno-międzynarodowym. Coraz więcej orzeczeń jest bowiem wykonywanych w Polsce na skutek przekazania przez państwa trzecie, jak i przekazywanych do wykonania w imieniu Rzeczypospolitej, której przysługuje prawo rezygnacji z ich wyegzekwowania. Nie bez przyczyny łaska budzi również wiele kontrowersji wśród opinii publicznej, przez co jest wdzięcznym przedmiotem dociekań przedstawicieli mediów. Wskazuje się na deficyt w sferze informacyjnej oraz na płaszczyźnie jawności korzystania z omawianego uprawnienia. Przytoczone powyżej pro-

blemy nie są jedynymi, jakie można napotkać przy okazji analizy przepisu konstytucyjnego. W treści pracy starano się je wyeksplikować, a następnie poddać analizie, w dalszej zaś części zaproponować kilka możliwych rozwiązań poszczególnych kontrowersji.

Każdą decyzję Prezydenta w przedmiocie stosowania łaski poprzedza skomplikowane postępowanie opiniodawcze. Uczestniczy w nim wiele organów, z których każdy stosuje odpowiednią procedurę. Trudno się zaś w tych zależnościach poruszać, gdyż tylko pewien wycinek tego postępowania uregulowany został przepisami prawa powszechnie obowiązującego, a znacząca część czynności zyskała swoje unormowanie w prawie o charakterze wewnętrznym oraz w zwyczaju. Problematyka niniejszej pracy odnosi się więc i do tych zagadnień, starając się przybliżyć zarówno same zasady postępowania z prośbami o ulaskawienie od momentu ich złożenia, poprzez postępowanie opiniodawcze w poszczególnych sądach, w dalszej części w sferze analizy akt sprawy przez Prokuratora Generalnego, aż po ostatecznie czynności opiniodawcze i przygotowawcze prowadzone przez Kancelarię Prezydenta RP, które wieńczy podpis głowy państwa składany pod odpowiednim dokumentem postanowienia. Analiza tych zagadnień odnosi się nie tylko do problemów węzłowych, takich jak – być może nazbyt silna w tym postępowaniu – pozycja sądów, które uprawnione są do pozostawienia prośby bez biegu, lecz także przedmiotem rozważań uczyniono praktyczny wymiar czynności podejmowanych przez poszczególne organy postępowania ulaskawieniowego. Rozdział szósty został zaś przy tym tak skonstruowany, aby poruszał nie tylko zagadnienia teoretyczne, lecz także przedstawiał najważniejsze kontrowersje związane z praktyką procedowania z prośbami o ulaskawienie. Takiemu zaś ujęciu problemu sprzyjał fakt, że część z przytoczonych informacji została udostępniona przez organy na co dzień czynnie uczestniczące w postępowaniu ulaskawieniowym. Zasadnicze wiadomości pozyskane zostały bowiem podczas kilkukrotnych wizyt studyjnych, jakie miały miejsce w Ministerstwie Sprawiedliwości, Prokuraturze Generalnej oraz Kancelarii Prezydenta RP. W trakcie spotkań naukowych w tych instytucjach pozyskano materiały, które dotychczas nie były przedmiotem omówienia oraz publikacji, co zwłaszcza dotyczy dokumentów wewnętrznych, takich jak opinie, notatki oraz wnioski.

Poszczególne etapy procedowania nad prośbami o ulaskawienie kryją w sobie wiele problemów. Kontrowersje budzi metodyka postępowania z wniesionymi podaniami o udzielenie przebaczenia przed organami władzy sądowniczej. Dość żywy jest spór o to, czy decyzja sądów, wyrażająca merytoryczną ocenę złożonej prośby, ma przybierać formę opinii, czy też postanowienia o zaopiniowaniu wniosku. Pozostaje nierozstrzygnięta kwestia rodzaju orzeczenia wydawanego na skutek skutecznego cofnięcia prośby o łaskę. Przedmiotem kontrowersji czyni się również model procedury opiniodawczej, uwzględniającej istotną rolę Prokuratora Generalnego – który jak się wskazuje – stojąc na straży bieżących celów polityki karnej państwa, przy sporządzaniu swojego wniosku, z tej penitencjarnej perspektywy, nie zawsze może kierować się względami humanizmu i miłosierdzia. Wszystkie zaś centralne zagadnienia procedury ulaskawieniowej ogniskują się wreszcie wokół urzędu prezydenckiego. Nie było bowiem dotychczas przedmiotem rozstrzygnięcia, czy głowa państwa może wydać akt łaski, bez konieczności wyczerpania wszelkich wymogów przewidzianych pragmatyką postępowania opiniodawczego, a zatem wątpliwa pozostaje kwestia możliwości dokonania ulaskawienia bez uzyskania opinii sądowej oraz stosownego wniosku Prokuratora Generalnego. Ewentualne zaś przyznanie głowie państwa

tak rozumianej kompetencji nie wyczerpuje jednak zestawu zagadnień z tym związanych. Trudno bowiem ostatecznie rozstrzygnąć, czy w takim przypadku głowa państwa w oparciu o dyspozycję art. 139 Konstytucji upoważniona jest do skutecznego żądania od organu prowadzącego merytoryczne postępowanie jurysdykcyjne, bezpośredniego przedstawienia sobie aktu sprawy. Kontrowersyjne jest ponadto zagadnienie dopuszczalności wydania aktu łaski, pomimo zaniechania złożenia przez osobę uprawnioną wniosku o udzielenie przebaczenia, a nawet uczynienie tego wbrew wyraźnej woli ukaranego.

Kolejny problem sprowadza się do konieczności przeprowadzenia analizy bezpośredniego stosowania przepisu konstytucyjnego, wysławiającego prawo do darowywania dolegliwości. Dylemat ten jest związany z istnieniem doniosłej zależności pomiędzy przepisem ustawy zasadniczej wysławiającym prawo łaski, a regulacjami ustawy karnej procesowej, które regulują postępowanie opiniodawcze. W relacji tej zasadnicze znaczenie ma problem uprawnienia sądów do pozostawienia próby bez dalszego biegu, czego konsekwencją jest odstąpienie od przedstawienia wniosku o agrację jej jedynemu dysponentowi, czyli Prezydentowi RP. W ujęciu modelowym, choć niepożądanym, daje się zidentyfikować taką sytuację prawną, w ramach której o tym, że dana osoba co najmniej nie zostanie ułaskawiona, nie będzie decydował właściwy dzierżyciel konstytucyjnego uprawnienia – Prezydent, a rozstrzygnięcie to przynależać będzie do sądu, który merytorycznie orzekł w sprawie karnej. Rodzi to pewne wątpliwości w sferze zgodności z Konstytucją niektórych postanowień Kodeksu postępowania karnego.

Podobne zastrzeżenia można sformułować w odniesieniu do tych uregulowań ustawy karnej procesowej, które zabraniają udostępnienia skazanemu wydanej w jego sprawie opinii pozytywnej. Taka sytuacja może być uznana za godzącą w sferę przysługującego każdemu prawa dostępu do dotyczących go urzędowych dokumentów i zbiorów. Nie dochowując zaś tego wymogu, ustawodawca tworzy regulacje o wysoce przekornym charakterze i zezwala na udostępnienie opinii negatywnych wraz z uzasadnieniami zawierającymi informacje prywatne, a tym samym sensytywne, osobom niemającym statusu skazanego, a które pojawiły się w toku postępowania jedynie w związku ze złożeniem na rzecz ukaranego próby o darowanie dolegliwości. Wywołuje to zaś kolejną wątpliwość, czy aby poprzez taką regulację, nie dochodzi do naruszenia prawa do zachowania w tajemnicy informacji związanych z życiem osobistym skazanego. Zagadnienia proceduralne dostarczają, jak widać powyżej, niemięjszej dozy istotnych problemów niż sama analiza problematyki dogmatycznej.

Charakterystyka instytucji prawa łaski nie byłaby zadawalająca, gdyby nie zobrazować funkcjonowania tej instytucji w sferze praktycznej. Pełne zaś odzwierciedlenie problematyki uzyska się poprzez przedstawienie aktywności poszczególnych organów biorących udział w procedurze ułaskawieniowej. Poświęcono temu ostatni, siódmy rozdział, którego treść odnosi się do aktywności sądów powszechnych, Prokuratora Generalnego oraz kolejnych Prezydentów RP. Przybliżenie działalności tych podmiotów obejmuje lata 1992–2011. Opracowanie oparte zostało na aktach sądowych i prokuratorskich, danych i dokumentach udostępnionych podczas wizyt studyjnych przez Prezesa Sądu Rejonowego Szczecin-Centrum w Szczecinie, Prokuratora Generalnego oraz Szefa Kancelarii Prezydenta RP. Synteza funkcjonowania łaski w praktyce odbywała się dwuaspektowo. Po pierwsze, przytoczono, a następnie poddano analizie dane statystyczne obrazujące aktywność poszczególnych organów procedujących nad prośbami o ułaskawienie. Po drugie, dla ukazania prak-

tycznego wymiaru prerogatywy, niezwykle użyteczna okazała się możliwość bezpośredniego przytoczenia cytacji pochodzących z opinii sądowych, wniosków Prokuratora Generalnego oraz opinii wewnętrznych przygotowywanych na użytek Prezydenta RP. Podkreślenia wymaga, że większość z tych dokumentów nie była dotychczas przedmiotem upubliczniania oraz szerszej analizy. Z tej perspektywy bezcenna okazała się możliwość skonfrontowania danych statystycznych z treścią konkretnych dokumentów, co wydaje się, że pozwoliło na możliwie pełne zobrazowanie współczesnego modelu stosowania łaski, a pośrednio mogło być pomocne w odpowiedzi na pytanie, czym ono jest i jaką rolę pełni w systemie prawnym.

Przekazywana do rąk Czytelnika publikacja jest zweryfikowanym i zaktualizowanym podsumowaniem kilku lat badań nad prezydenckim uprawnieniem do dokonywania ulaskawień, które zostały rozpoczęte jeszcze na etapie pracy magisterskiej, a następnie odnalazły swój możliwie ostateczny kształt w treści rozprawy doktorskiej, obronionej na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego. Badania te były związane nie tylko z przeprowadzeniem typowych rozważań dogmatycznych nad treścią historycznego i współczesnego piśmiennictwa, lecz także zasadnicza ich część została poświęcona analizie materiałów źródłowych uzyskanych w toku kwerendy przeprowadzonej w Archiwum Akt Nowych w Warszawie oraz wizyt studyjnych w Kancelarii Prezydenta RP, Ministerstwie Sprawiedliwości, Prokuraturze Generalnej oraz dawnym Sądzie Rejonowym w Szczecinie. W ich rezultacie przekazywana praca zawiera szereg materiałów oraz opracowań merytorycznych i statystycznych, które mają charakter unikatowy i nigdy dotąd niebędących przedmiotem opublikowania.

Niniejsza praca nigdy by nie powstała, gdyby nie wsparcie i pomoc, jakimi obdarzył mnie Pan dr hab. *Piotr Tuleja*, prof. Uniwersytetu Jagiellońskiego. Pan Profesor zainspirował mnie do naukowych dociekań, okazywał nieustanną pomoc i zainteresowanie, obdarzając zaufaniem oraz życzliwością.

Słowa podziękowania oraz najwyższego szacunku kieruję do recenzentów w przeddzie doktorskim – Pani dr hab. *Małgorzaty Masternak-Kubiak*, prof. Uniwersytetu Wrocławskiego oraz Pana prof. zw. dr. hab. *Pawła Sarneckiego*, którym zawdzięczam szereg uwag i spostrzeżeń, mających wpływ na ostateczny kształt niniejszej publikacji.

Wyrazy wdzięczności przekazuję Panu *Andrzejowi Dorszowi* – Dyrektorowi Biura Prawa i Ustroju Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. We wdzięcznej pamięci pozostawiam nieżyjącego już Prokuratora Prokuratury Generalnej Pana *Marka Adamczyka* – Dyrektora Departamentu Postępowania Sądowego Prokuratury Generalnej. Bez wielkiej otwartości i niespotykanej wiedzy, jaką Panowie podzielili się ze mną w toku przygotowywania pracy, zapewne nie mogłaby ona powstać w niniejszym kształcie.

Doceniam zaangażowanie i pomoc udzieloną przez pracowników Zespołu ds. Ulaskawień Prokuratury Generalnej oraz Departamentu Organizacyjnego, w tym Archiwum Zakładowego oraz Wydziału Statystyki Ministerstwa Sprawiedliwości, których pracy zawdzięczam materiały archiwalne i współczesne materiały analityczne.

Wspominam Panie – sekretarzy sądowych, zatrudnionych w IV i V Wydziale Karnym Sądu Rejonowego Szczecin-Centrum w Szczecinie, które wyszukiwały i przygotowywały niezbędne mi akta spraw o ulaskawienie. Dziękuję również archiwistom pracującym w Archiwum Akt Nowych w Warszawie oraz w Archiwum Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

Wykaz skrótów

1. Akty normatywne

- KK ustawa z 6.6.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 88, poz. 553 ze zm.)
- dKK ustawa z 19.4.1969 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 13, poz. 94 ze zm.)
- dKPK..... ustawa z 19.04.1969 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 13, poz. 96 ze zm.)
- DostInfPublU..... ustawa z 6.9.2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. Nr 112, poz. 1198 ze zm.)
- KK z 1932 r..... rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 11.7.1932 r. – Kodeks karny (t.j. Dz.U. Nr 60, poz. 571 ze zm.)
- KKS ustawa z 10.9.1999 r. – Kodeks karny skarbowy (t.j. Dz.U. z 2013 r. poz. 186)
- KKW ustawa z 6.6.1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. Nr 90, poz. 557 ze zm.)
- KPC..... ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 43, poz. 296 ze zm.)
- KPK..... ustawa z 6.6.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 89, poz. 555 ze zm.)
- KPK z 1928 r. rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 19.3.1928 r. – Kodeks postępowania karnego (tekst pierwotny Dz.U. Nr 33, poz. 313 ze zm.).
- OchrDanOsobU ustawa z 29.8.1997 r. o ochronie danych osobowych (t.j. Dz.U. 2002 r. Nr 101, poz. 926 ze zm.)
- OgłAktyNU ustawa z 20.7.2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych (t.j. Dz.U. z 2011 r. Nr 197, poz. 1172 ze zm.)
- NielU ustawa z 26.10.1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (t.j. Dz.U. z 2010 r. Nr 33, poz. 178 ze zm.)
- PrPostSAdm ustawa z 30.8.2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (t.j. Dz.U. z 2012 r. poz. 270 ze zm.)

2. Piśmiennictwo

- AK Archiwum Kryminologii
- Annales UMCS Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska

Wykaz skrótów

AUL-FI.....	Acta Universitatis Lodziensis. Folia Juridica
AUW	Acta Universitatis Wratislaviensis
Biul. KK ZN	Biuletyn Komisji Konstytucyjnej Zgromadzenia Narodowego
CP	Czasopismo Prawnicze
CPH.....	Czasopismo Prawno-Historyczne
DPP	Demokratyczny Przegląd Prawniczy
DzUMS	Dziennik Urzędowy Ministerstwa Sprawiedliwości
GP.....	Gazeta Prawna
GS	Głos Sądownictwa
GSiP.....	Gazeta Sądowa i Penitencjarna
IP	Informator Prawniczy
KPP	Kwartalnik Prawa Publicznego
KZS.....	Krakowskie Zeszyty Sądowe
NP.....	Nowe Prawo
ONSA.....	Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego
OSA	Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSN.....	Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Zbiór Orzeczeń Sądu Najwyższego (1917–1939, 1945–1952)
OSNC.....	Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Cywilna
OSNCP	Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Cywila i Pracy
OSNKW	Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Karna i Wojskowa
OSNPG	Orzecznictwo Sądu Najwyższego wydawane przez Prokuraturę Generalną
OSNSD.....	Orzecznictwo Sądu Najwyższego w sprawach dyscyplinarnych. Pełny urzędowy zbiór orzeczeń w sprawach dyscyplinarnych sędziów, adwokatów, notariuszy, prokuratorów, radców prawnych oraz skarg na przewlekłość postępowania
OSP	Orzecznictwo Sądów Polskich – Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych (1957–1989), Orzecznictwo Sądów Polskich (od 1990)
OSPika.....	Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych (1957–1989)
OTK-A.....	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego; zbiór urzędowy, Seria A
OTK-B	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego; zbiór urzędowy, Seria B (od 2002 r.)
OTK	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
Pal.....	Palestra
PH.....	Przegląd Historyczny

Wykaz skrótów

PHP	Pamiętnik Historyczno-Prawny
PiP	Państwo i Prawo
PP	Problemy Praworządności
Prok. i Pr.	Prokuratura i Prawo
PSąd.....	Przegląd Sądowy
PSiA.....	Przegląd Sądowy i Administracyjny
PWS.....	Problemy Wymiaru Sprawiedliwości
RPEiS	Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
RPTPN-PKH	Roczniki Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk – Prace Komisji Historycznej
SE	Studia Europejskie
SHPP	Studia nad historią prawa polskiego
SI	Studia Iuridica
SKKiP.....	Studia Kryminologiczne, Kryminalistyczne i Penitencjarne
WPP	Wojskowy Przegląd Prawniczy

3. Inne skróty

AAN	Archiwum Akt Nowych w Warszawie
art.	artykuł
BPiU Kanc.	Biuro Prawa i Ustroju Kancelarii Prezydenta RP
BPS	Biuro Postępowania Sądowego Prokuratury Krajowej
dot.	dotyczy
DPS.....	Departament Postępowania Sądowego Prokuratury Generalnej
Dz.U.	Dziennik Ustaw
ETS	Europejski Trybunał Sprawiedliwości
KK ZN.....	Komisja Konstytucyjna Zgromadzenia Narodowego
m.in.	między innymi
M.P.	Monitor Polski
niepubl.	niepublikowany
np.	na przykład
Nr.....	numer
NSA	Naczelny Sąd Administracyjny
PG.....	Prokuratura Generalna
pkt.....	punkt
por.	porównaj
poz.	pozycja
r.	rok
red.	redakcja
RP	Rzeczpospolita Polska

Wykaz skrótów

s.	strona
SA	Sąd Apelacyjny
SN	Sąd Najwyższy
SO	Sąd Okręgowy
SR.....	Sąd Rejonowy
sygn.	sygnatura
t.	tom
t.j.	tekst jednolity
tj.	to jest
TK.....	Trybunał Konstytucyjny
TSUE	Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
ust.	ustęp
w zb.	w zbiegu
w zw.	w związku
WSA	Wojewódzki Sąd Administracyjny
ze zm.	ze zmianami
zob.	zobacz
§	paragraf